

fund af kaninknogler, idet kaniner blev spist i fastetiden i Sydøstfrankrigs klostre.

Gyrstinge kirke på Sjælland dateres s. 24 til 900-tallets slutning med henvisning til et cirkelkors, hvis ornamentik svarer til et bronzebeslag i Lejre. Et dragehoved på Ørslev kirke sammenlignes med engelsk kunst fra 900-tallet, hvorfor den sjællandske bygning må være fra den tid.

Om Lihme kirke i Viborg amt skriver N-K, at de stendyr, som stikker hovederne ud af bygningen, er nordjyske varianter af den sene 1100-tals gotik. Altså en sen datering af denne kirke, som traditionelt betragtes som en af Nordjyllands ældste. Det er rigtigt, at kirken nævnes første gang 1176, men omtalte brev fra Viborgbispen skriver om forhold ved samme kirke, som går tilbage i tid til 1154, altså før de første tegn på europæisk gotik.

Bogens litteraturliste er mangelfuld.

Side 169 står der: »Arkæologer arbejder normalt ikke med kirkerelieffer«. Desværre føler man, at det er én for mange.

Axel Bolvig

BENEDICTUS CANONICUS: En fuldstændig beskrivelse af Rom. Den ældste romerske mirabilieredaktion fra 1140. Indledning, oversættelse og kommentar ved Erik Worm. Selskabet til Historiske Kildeskrifters Oversættelse. København, Museum Tusulanums Forlag, 1994. 169 s., ill. kr. 188.

Mirabilia Urbis Romae, byen Roms underværker, er fællesbetegnelse for en række middelalderlige bybeskrivelser, til dels holdt i en meget summarisk, listeagtig form. Der er tale om en ubrudt tradition fra det 12. til det 15. århundrede, hvor forfatterne har afskrevet, forkortet og udvidet deres forgængere, derfor påkalder den ældste redaktion sig særlig interesse. Dette lille, latinske skrift, der ofte i håndbøger – fejlagtigt – bliver betegnet som en pilgrimsfører, er overleveret anonymt; tilskrivningen til en kannik ved Peterskirken ved navn Benedictus er kun en hypotese. Derimod kan skriftet med stor sikkerhed dateres til tiden lige omkr. 1140, og der er for øvrigt træk som tyder på at også denne ældste overleverede mirabilieredaktion må bygge på ældre, nu tabte forlæg. Disse er her udnyttet i en bestemt ideologisk hensigt, som efterskriftet forkynner, nemlig at bevare mindet om Roms glørværdige oldtid for eftertiden. Ud over sine opregninger af Roms mange antikke monumenter indeholder skriftet nogle legender, alle med det klare sigte at vise den harmoniske overgang fra hedensk til kristen tid. Der er således tale om et typisk produkt af det der er blevet kaldt for det 12. århundredes renæssance.

Den danske oversætter Erik Worm er klassisk filolog, lektor i Tønder, og han har tidligere udgivet en oversættelse af den lærde engelske Magister Gregorius' *Roms Underværker* (Århus, 1988), som er en regulær rejsebeskrivelse fra det 13. århundrede og noget lettere læsning. I sin udgave af *Benedictus Canonicus* går Worm overordentlig grundigt til værks, faktisk har der aldrig før været givet så fyldig en indledning og kommentar som her. Især er det bemærkelsesværdigt at Worm, i sine forsøg på at forstå »middelalderantikvarens« identifikationer af Roms templer og andre antikke bygningsværker, når langt i retning af at efter-

spore hans metoder og hele mentalitet. Det gør han ved selv at tænke i beslægtede baner – en moderne, kritisk skolet udgave af det romantiske ideal om indlevelse. I så henseende er der tale om et vægtigt bidrag til højmiddelalderens lærdomshistorie. Til de mere specielle resultater af udgiverens ihærdige kommentararbejde hører, foruden en række topografiske enkeltheder, Worms påvisning af at Ovids *Fasti* har været den middelalderlige forfatters hovedkilde i de afsnit hvor han gennemgår Roms kvarterer et for et.

Bogen henvender sig, ligesom den middelaldertekst der oversættes, ikke til almindelige Romrejsende, men til alle med interesse for de lange historiske perspektiver og uventede indsigter.

Torben Damsholt

Codex diplomaticus Lubecensis. Lübeckisches Urkundenbuch. IIte Abtheilung. Urkundenbuch des Bisthums Lübeck. 1. Theil. Hrsg. W.Leverkus (1856). (=Veröffentlichungen des Schleswig-Holsteinischen Landesarchiv 35). Neumünster, Wachholtz Verlag. Nachdruck 1994. XXXII, 901 s., 4 tvl.

Schleswig-Holsteinische Regesten und Urkunden. Band 13: Urkundenbuch des Bistum Lübeck. Band 2: 1220-1439. Bearb. von W. Prange. (=Veröffentlichungen des Schleswig-Holsteinischen Landesarchiv 36). Neumünster, Wachholtz Verlag. 1994. XIV, 656 s.

Nærværende udgave rummer diplomer vedrørende biskopperne af Lübeck, domkapitlet i Lübeck, kollegiatstiftet Eutin, samt enkelte beneficier i Lübecks fem sognekirker. Det er planen at føre udgaven frem til Reformationen. Det tredje bind, som må skulle dække tiden fra 1440 til Reformationen, er undervejs, og et fjerde bind, som skal rumme registre, vil siden følge.

Wilhelm Leverkus, storhertugelig arkivar i Oldenburg, fandt i 1836 i Eutin resterne af de lybske bispe- og kapitelarkiver, og kunne i 1856 på grundlag heraf fremlægge det første bind af en udgave af biskoppernes og kapitlets arkiver. I lang tid var det også det eneste bind, men fra 1960'erne har Wolfgang Prange, som bl.a. er kendt som en kyndig udgiver af Schleswig-Holsteinisches Regesten und Urkunden bd. 9-12, arbejdet mere eller mindre intensivt med en fortsættelse. Leverkus var nået frem til 1341, og det blev besluttet at afstå fra en egentlig nyudgave, men i stedet genoptrykke hans udgave. I bd. 2 gives dels en række rettelsel og supplementer til 1. bind, dels en fortsættelse til 1429. Hvor diplomerne tidligere er udgivet i Schleswig-Holsteinischen Regesten und Urkunden, Urkundenbuch der Stadt Lübeck eller i Mecklenburgische Urkundenbuch, gives der blot en regist og en henvisning til disse udgaver. Halvdelen af numrene er dog nytryk.

I modsætning til Leverkus, der forsynede sit bind med et omfattende register, har udgiveren af bd. 2 valgt at koncentrere sig om færddiggørelsen af tekst-udgivelsen. Dette har han i forordet givet overbevisende grunde til, men danske brugere vil formentlig først få fuldt udbytte af værket, når registre foreligger.

Anders Leegaard Knudsen